

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 Vtrum moralis virtus possit esse sine intellectuali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

e. 1. to. 5.

re. 28. & seq. to. 2.

q. 57. ar. 4.

D. 389.

e. 1. to. 5.

ponatur quod sit uirtus in appetitu, siue in ratione, exigit hoc quod in ratione continentis potatur uirtus intellectualis circa materiam continentia, non curando utrum illa uirtus intellectualis esset continentia, uel non. Et quod hoc exigatur, litera supponit tanquam communitate confessum, & inferius probandum: sed in continente non est talis uirtus intellectualis. probatur, quia in eo non est reclusus appetitus finis, qui est principium intellectualis uirtutis. & sic author dicens continentiam esse in rationali parte anime comprehendente in se rationem & uoluntatem, quia appetitus est rationalis, & indistincte relinquens cuius sit, diffiniturus hoc in secunda secunda, in loco proprio duas rationes reddidit, quare continentia non est uirtus. Primam, quae nunc dicta est, excludentem ipsam a numero etiam intellectualium uirtutum ex parte superioris partis anime. Secundam autem ex parte inferioris partis, scilicet appetitus sensitui, cuius actus sunt materia continentiae, quae superius discussa est in suo uniuersali, quod scilicet habitus proprius alicuius operis non est uirtus, si non sit in consummatione potentia operis, ut contingit continentiae, quae est in appetitu rationali, & cetera consummatur ab appetitu sensituo.

recte se habeat circa principia, id est fines, ex quibus ratiocinatur, quod continenti, & perseveranti deest. Neque etiam potest esse perfecta operatio, quae a duabus potentibus procedit, nisi utraque potentia perficiatur per debitum habitum: sicut non sequitur perfecta actio alicuius agentis per instrumentum, si instrumentum non sit bene dispositum, quantumcunque principale agens sit perfectum. Vnde si appetitus sensituius quem mouet rationalis pars, non sit perfectus, quantumcunque rationalis pars sit perfecta, actio consequens non erit perfecta, unde nec principium actionis erit uirtus, & propter hoc continentia a delectationibus, & perseverantia a tristitiis non sunt uirtutes, sed aliquid minus uirtute, ut Philosophus dicit in 7. Ethic.*

AD TERTIUM dicendum, quod fides, spes, & charitas sunt supra uirtutes humanas: sunt enim uirtutes hominis prout est factus particeps diuinae gratiae.

intellectuales & morales.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 2. Eth.* duplicem esse uirtutem, hanc quidem intellectualem, illam autem moralem.

RESPON. Dicendum, quod uirtus humana est quidam habitus perficiens hominem ad bene operandum: principium autem humanorum actuum in homine non est nisi duplex, scilicet intellectus, siue ratio & appetitus: haec enim sunt duo mouentia in homine, ut dicitur in 3. de anima.* Vnde omnis uirtus humana oportet quod sit perfectiua alicuius istorum principiorum. Si quidem igitur sit perfectiua intellectus speculatiui, uel practici ad bonum hominis actum, erit uirtus intellectualis: si autem sit perfectiua appetitiua partis, erit uirtus moralis. unde de relinquuntur quod omnis uirtus humana uel est intellectualis, uel moralis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod prudentia in se essentiam suam est intellectualis uirtus: sed secundum materiam, conuenit cum uirtutibus moralibus. est enim recta ratio agibile, ut supra dictum est, & secundum hoc, uirtutibus moralibus connumeratur.

AD II. dicendum, quod continentia & perseverantia non sunt perfectiones appetitiuae uirtutis sensituiuae: quod ex hoc patet, quod in continente & perseverante superabundant inordinatae passionis: quod non esset si appetitus sensituius esset perfectus aliquo habitu conformate ipsum rationi. Est autem continentia, seu perseverantia perfectio rationalis partis, quae se tenet contra passionem ne deducatur, deficit in a ratione uirtutis, quia uirtus intellectualiua quae facit rationem se bene habere circa moralia, praesupponit appetitum rectum finis, ut

recte se habeat circa principia, id est fines, ex quibus ratiocinatur, quod continenti, & perseveranti deest. Neque etiam potest esse perfecta operatio, quae a duabus potentibus procedit, nisi utraque potentia perficiatur per debitum habitum: sicut non sequitur perfecta actio alicuius agentis per instrumentum, si instrumentum non sit bene dispositum, quantumcunque principale agens sit perfectum. Vnde si appetitus sensituius quem mouet rationalis pars, non sit perfectus, quantumcunque rationalis pars sit perfecta, actio consequens non erit perfecta, unde nec principium actionis erit uirtus, & propter hoc continentia a delectationibus, & perseverantia a tristitiis non sunt uirtutes, sed aliquid minus uirtute, ut Philosophus dicit in 7. Ethic.*

AD TERTIUM dicendum, quod fides, spes, & charitas sunt supra uirtutes humanas: sunt enim uirtutes hominis prout est factus particeps diuinae gratiae.

ARTICVLVS III.

Utrum moralis uirtus possit esse sine intellectu.

AD QVARTVM sic procedit.

VIDETUR, quod uirtus moralis possit esse sine intellectu. Virtus enim moralis, ut dicitur Tullius, est habitus in modum naturae rationi consentaneus: sed natura, etsi consentiat alicui superiori rationi mouenti, non tamen oportet, quod illa ratio naturae coniungatur in eodem, sicut patet in rebus naturalibus. ratione carere debet. ergo potest esse in homine uirtus moralis in modum naturae inclinans ad consentiendum rationi, quae illius hominis ratio non sit perfecta per uirtutem intellectualem.

2. Prater. Per uirtutem intellectualem homo consequitur rationis usum perfectum: sed quandoque contingit quod aliqui in quibus non multum uiget usus rationis, sunt uirtuosi & Deo accepti. ergo uidetur, quod uirtus moralis possit esse sine uirtute intellectualem.

3. Prater. Virtus moralis facit inclinationem ad bene operandum: sed quidam habent naturalem inclinationem ad bene operandum, etiam absque rationis iudicio. ergo uirtutes morales possunt esse sine intellectualem.

SED CONTRA est, quod Gregorius dicit in 22. Moral.* quod ceterae uirtutes, nisi ea quae appetunt, prudentia agant, uirtutes esse nequaquam possunt: sed prudentia est uirtus intellectualis, ut supra dictum est.

ergo uirtutes morales non possunt esse sine intellectualem.

RESPON. Dicendum, quod uirtus moralis potest quidem esse sine quibusdam intellectualem uirtutibus, si cum sine sapientia, scientia, & arte, non autem potest esse sine intellectu, & prudentia. Sine prudentia quidem esse non potest moralis uirtus, quae moralis uirtus est habitus electiuus, id est faciens bonam electionem. Ad hoc autem quod electio sit bona, duo requiruntur. Primum, ut sit debita intentio finis: & hoc fit per uirtutem moralem, quae uim appetitiuam inclinatur ad bonum conueniens rationi, quod est finis debitus. Secundum, ut homo recte accipiat ea, quae sunt ad finem: & hoc non potest esse, nisi per rationem recte consiliatam, iudicantem, & precipientem, quod pertinet ad prudentiam, & ad uirtutes sibi annexas, ut supra dictum est. Vnde uirtus moralis sine prudentia esse non potest, & per consequens nec sine intellectu. per intellectum enim cognoscitur.

Super Quinquagesimo articulo

IN titulo articulo 4. & 5. eiusdem 58. quaestio, aduerte, quod duplici ratione possunt haec quaestiones moueri. Primo ratione connexionis, & sic spectant ad tractatum de connexionione uirtutum inferiorum habendum in quaestione sexagesima quinta. Secundo, ratione inclusionis, & sic spectant ad hunc tractatum de distinctione moralis & intellectualis uirtutis. Est enim inter eas non pura connectio, sed inclusio uirtutis in alia: & propterea ad modum distinctionis earum, spectat haec discussio prius, ita ut postmodum de earum connexionione non relinquatur dubitatio locus.

In eiusdem articulo, & praecipue in ultimo, diligentissime notato, uir doctus terminos, ne contingat disputare in termino, obliuiscens hanc & admirari utriusque. Scito igitur, quod prudentia nomine, quamuis unum significetur, duo intelliguntur. Cum enim significet rectam rationem agibilem, quidam intelligunt eam sic infra limites intellectus, ut eam in intellectu absolute credentes nihil aliud significare dicant, nisi rectam dictamen agibilem, ita quod prudentia nihil aliud significat nisi rationem recte monstrantem in particulari agibili quid, quomodo, qualiter &c. eligendum sit. & in hoc numero est Scotus in 3. sen. dist. 3. e. & errantes in principio moralium, quantum postmodum deueniunt & abducunt sequaces, facile patet. quidam autem, immo omnes recte sentientes, ut Aristoteles diuus Thomas & sequaces prudentie nomine intelligunt rectam agibilem rationem appetitu recto particularis finis factam, & firmatam. Vbi eius sunt declaranda: primo, quod

mo. quod ita sit. secundo, quomodo sit, quod enim prudentia essentialiter pendet ab appetitu recto: probatur ex 6. Ethic. dupliciter. primo ex oppositis eius: secundo ex proprio actu. Omnis igitur habitus in ratione solum, dummodo non sit congenitus ut habitus principiorum, est obliuio, ut patet prudentia non est obliuio, ut patet ibi. ergo prudentia non est habitus in ratione solum.

Præterea, Delectatio & tristitia, & similiter malitia est corruptiva principii prudentiæ, ut patet in 6. Ethicorum, sed hæc pertinent ad appetitum, ergo prudentia pendet ex appetitu recto. Antecedens quo ad omnes partes probatur, primo, quod præcipere sit actus prudentiæ, patet ex 6. Ethic. ubi dicitur, quod prudentia est præceptiua. Secundo, quod recte præcipere, quia aliter non esset uirtus præceptiua, nisi determinaretur ad recte præcipiendum. Tertio, quod proprius & præcipuus ipse sit actus, quia conuenit ut ei distinguatur a suis partibus, & est consummatio ceterorum actuum. patet namque in sexto Ethicorum, quod Aristote. primo prudentiam in distincte a suis partibus ueniam, ponit ipsam esse consiliatam, & cetera. postmodum distinguens ipsam a suis partibus, & distribuens singulis sua officia, expresse dat eam recte consiliari, gnomo autem & synechi recte iudicare: prudentiæ autem recte præcipere. hi enim actus omnes sunt prudentiæ, & secundum has partes ei conueniunt. Constat quoque, quod de agendis non est consummata ratio per consilium, & iudicium: sed oportet præcipere rectum superuenire, quando oportet, & cetera. propter cuius defectum multos uideamus non operari prudenter, ut consilio iudicent, præcipere ergo recte est proprius, & præcipuus prudentiæ actus. Consequenter autem probatione non eget, quia sicut præcipere non est intelligibile quin dependat ab appetitu, præcipit. n. quilibet uolens, ita recte præcipere sibi ipsi in huiusmodi moralibus, non est nisi a recto appetitu. Et hoc est absque dubio tenendum: quomodo autem hoc sit, manifestatur ex ipso actu, & principio. Cui aliquis prudenter se habet ad ea, quæ abstinente a cibo & potu sunt, non idcirco prudenter se habet, quia recte discit circa qualitates, & quantitates, & tempus sumendi cibi aut potus, & cetera. nec quia recte iudicat in ordine ad conditionem suam & cetera. sed quia recte inuenta, & iudicata sibi ipsi præcepto imponit, præcepto autem tandem dico, non quo animus imperfecte imperat sibi uelleitatem quædam, sicut accidit tepidis in uia uirtutum, qui uellent quidem actus uirtutum, sed in ueritate non uolunt: sed quo animus perfecte sibi imperat, non quia uelle, sed quia uult, ut August. disputat in octauo Confessionum. Cum autem perfectè sibi ipsi imperat animus appetere, tantum, talem, tali hora, propter bonum rationis, & cibum, & potum, oportet quod hoc actuale imperium ab actuali appetitu boni rationis in tali materia nunc, hic & cetera. procedat. Nisi enim uellet nunc, hic, hoc bonum & cetera. non perfecte præciperet, & quoniam ex similibus actibus similes habitus generantur, & sicut actus ab actu, ita habitus ab habitu pendet: ideo ex frequentatis huiusmodi actibus generatur habitus similis scilicet recte præceptiuis in huiusmodi, & dependens ab habitu recti reddente appetitum ad finem, ad quæ prudens imperat, bonum rationis in tali materia, hic, nunc, mihi & cetera. Rursum cum multo consilio & recto iudicio desinerim tale bonum, puta temperantiam uel mansuetudinem esse uolendum, & sectandum, non propterea a mihi imponendum, nunc, hic, efficaciter uidebitur, nisi sic, secundum appetitum dispositum sim. Experiatur enim quod famelicus, aut sitibundus, aut iratus aliquid uideatur efficaciter prosequendum quam non appetenti, & non appetens impero mihi abstinentiam aut mansuetudinem, appetens autem profectionem, & hoc, quia qualis unusquisque est, talis ei uideatur finis, quo ad profectionem que consistit in præcepto, ut ex supradictis de ordine actuum uoluntatis patet. Vnde cum prudentia habituet me ad præcipiendum mihi ipsi consona recto fini moralium actuum morum, & qualis sum secundum appetitum meum, talis mihi uideatur finis, consequens est, quod finis meus in quantum apparet mihi principium meæ prudentiæ, ex qualitate mei secundum appetitum dependat, & sic prudentia non est in ratione absolute, sed in ordine ad appetitum, & essentialiter dependet ab appetitu, quo pendet præceptum eius actus, & uariatur apparentia

scuntur principia naturaliter nota in speculatiuis, quam in operatiuis, unde sicut recta ratio in speculatiuis in quantum procedit ex principii naturaliter cognitissimis, supponit intellectum principiorum, ita etiam prudentia, quæ est recta ratio agibilium.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod inclinatio nature in rebus carentibus ratione est absque electione, & ideo talis inclinatio non requirit ex necessitate

A finis eius principium. Et nota quod licet utraque uia ex parte, scilicet actus, & ex parte principii prudentiæ habeatur dependentia eius ab appetitu: quia tamen prima uia dependentiam ab appetitu intellectiuo, a quo pendet imperium: secunda autem dependentiam ab appetitu simpliciter siue intellectiuo, siue sensitiuo, ut est perfectus moraliter, ostendit: ideo tam Aristote. in 6. Ethico. quam author hic secunda uia usus est ad declarandam dependentiam prudentiæ ab appetitu, & merito: quia dependentiam a uirtutibus moralibus tractant, quæ non in solo intellectiuo appetitu sunt. Ego autem paululum forte digressus sum, ut subuenirem imbecillitati non penetrantium naturas horum habituum, ne fallantur loquentes de tali uirtute intellectuali, in intellectu tantum sistendo.

Ad secundum dicendum, quod in uirtuoso non oportet, quod uigeat usus rationis quantum ad omnia, sed solum quantum ad ea, quæ sunt agenda secundum uirtutem: & sic usus rationis uiget in omnibus uirtuosis, unde etiam qui uidentur simplices, eo

tuum, ne fallantur loquentes de tali uirtute intellectuali, in intellectu tantum sistendo.

Circa conclusiones eorundem ultimarum artic. eiusdem q. 58. aduerte, quod inclusio uirtutis intellectualis, puta prudentiæ in morali, manifesta ualde est ex diffinitione uirtutis. Ethic. Et quæuis neminem uideatur habere contradictorem, habet tamen difficultatem: quoniam, ut dictum est ex 6. Ethic. & hic, uirtutis moralis est tendere in finem principium prudentiæ: principium autem non dependet a principio, nec prius a posteriori, uirtus igitur moralis non pendet a uirtute intellectuali, quæ est prudentia. Inclusio autem uirtutis moralis in intellectu, prudentia, & habet Scot. loco allegato oppositum, quia prius non dependet a posteriori: prudentia autem est prior, tum quia est dictamen recti, ut dictum fuit: tum quia dicitur de fine particulari, & his quæ sunt ad finem: tum quia non est assignari actum quo generentur istæ uirtutes. I. moralis, & sua prudentia, quia nec intellectus, nec uoluntatis, & habet difficultatem propter hoc, quod medium uirtutis morali præstituitur a prudentia, ut patet ex diffinitione uirtutis moralis & experientia: medium autem est finis uirtutis moralis. uirtus ergo moralis non principiat prudentiam: sed e conuerso prudentia dat ei finem principium in moralibus.

Ad euidentiã horum essent multa dicenda, quorum quedam ad quæst. 76. artic. 3. ad tertium spectant, quedam ad quæstio. 47. 2. Vnde cum intendam in propriis locis singula discutere, pro nunc supponendo doctrinam authoris declarandam inferius. Scito quod sicut in intellectu speculatio sunt duo habitus, scilicet intellectus, & scientia: & scientia, utens propositionibus pertinentibus ad intellectum demonstrat ex euidentiã illarum propositionum, & discursu syllogistico: ita est in intellectu practico etiam in materia agibilium, si in puro intellectu statum. Ex synderesi enim, qui est habitus principiorum in intellectu practico respectu agibilium, & recta ratione, infra limites intellectus syllogizando, concluditur uerum: sed quoniam iudicium tale non nisi de uniuersalibus haberi potest, singularia enim uariabilia, & incerta sunt, iudiciumque infallibile non suscipiunt, & prudentia circa singula semper recta est ratio, alioquin uirtus non esset: ideo intellectus, practicus circa agibilia, licet habere possit sciam morale infra limites intellectus consistens, tamen nunquam habebit rectam rationem agibilium particularium hic, nunc, & cetera, quod est habere prudentiam, nisi in ordine ad appetitum, ut superius dictum fuit. Est autem ordo talis in huiusmodi agilibus. Primo est synderesis in intellectu dictans, & præstituens uirtuti morali suum obiectum, quod est finis: propositiones enim quæ sunt principia in agilibus ex fine, qui habet, rationem principii, in operabilibus consueunt: & sic uirtus moralis ad quam spectat tendere in finem præcognitum, ad finem præstitutum sibi a synderesi tendit actu, qui uocatur uelle vel intentio in uoluntate, & in appetitu sensitiuo appetitus per modum intentionis. Tertio loco uenit prudentia habens se ad synderesin, sicut scientia ad intellectum in speculatis: prudentia autem cum sit recta ratio, cuius est discurre, utitur duabus præmissis, quæ sunt principia conclusionis. Prima præmissa est propositio spectans ad synderesin, uerbi gratia. Bonum rationis tam in passionibus, quam operationibus est prosequendum. Secunda uero præmissa est particularissima, scilicet. Bonum rationis, nunc, hic saluatur in tali, tanta & cetera. audacia vel ira. Et tunc sequitur conclusio præceptiua non in actu signato, id est, ergo hoc est mihi non præcipiendum, eligendum, prosequendum: sed in actu exercito, id est, ergo actualiter sum in exercitio iudicii, præcepti, electionis, profectionis. hoc enim est quod multos decipit in hac materia, quoniam propositiones istæ tam

synde.

Qualitas
sum quo
intuitum
articu-
Et, cui
qualitas
quod du-
ne pol-
fectiones
mo ra-
extions,
arent ad
e conue-
tum in
adum in
exagge-
ecundo,
uisionis,
tant ad
um de
moralis
alis vir-
im inter
e conue-
luso y.
& pro
cum di-
carum,
dificulto
pollmo-
um con-
u relin-
quitiou
in artic-
que in il
in fine
ocle ter
ontingit
a quo
s fieri &
rinque,
quod
omnis
um fo-
uo intel
in em
tam ra-
illi, qui
eam
ites in-
eam in
absolue
hil aliud
scant, ni-
retamen
ta quod
il aliud
si ratio-
non tan
culari a-
quomo-
& c. et
& in ho
est Scot.
36 & li
in prin-
cipio
quantum
s fieri
et uenit
et sequa-
tate, qui-
mmo om-
nientes,
us Tho.
pruden-
intelligi-
in agibi-
um appe-
artibus
tam, &
ubi uo-
uena: præ-
quod

syndereſis, quam prudente in actu ſignato diſputantur. Et tamen oportet intueri naturam & uim earum in actu exercito. A prima autem premiſſa ad ſecundam non eſt ordo immediatus in iſtis, ſicut eſt in ſpeculatiuis: ſed a propoſitione, quæ eſt prima premiſſa, prouenit in appetitu motus eius reſtus in finem: & ſic ab appetitu, & premiſſa illa prouenit ueritas ſecunda premiſſæ, quæ eſt particulariſſima: quonia ex diſpoſitione mea ſecundum appetitum prouenit, quod mihi conſonaturalis ſinis in particulari, puta, tale bonum, nunc hic &c.

Et de hac premiſſa intelligitur illud tertii Ethicorum. Qualis unuſquiſque eſt, talis ſinis ei uidetur, & ſequitur conſuſio conſormis minori propoſitioni, ſcilicet conſiſtens in actu intellectus ab appetitu, ſcilicet iudicium de his, quæ ſunt ad finem, puta tanta ira, nunc præcipiens illam, & deinde actus appetitus in ordine ad intellectum. ſelectio. In hoc autem ordine ſi quis inſpicit & unicuique propria tantum tribuere uelit, dicitur quia prudentia attenditur ſimili apprii, & præcipium actum, qui eſt recte præcipere, & ipſe eſt principium recte electionis: ideo uirtus moralis, cui attribuitur electio pro proprio actu, ut patet ex ſua diſtinctione, pendet neceſſario ex prudentia. & rurſus, quia ipſam recte præcipere pendet ab appetitu recto uerificante minorum propoſitionem, quæ eſt præceptum conſuſionis principium proximum, conſequens eſt, quod prudentia pendet ab appetitu recto.

Cap. vii. parum a medio tom. 5.

quod carent mundana aſtutia, poſſunt eſſe prudentes, ſecundum illud Matth. 10. Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columba.

AD TERTIUM dicendum, quod naturalis inclinatio ad bonum uirtutis eſt quædam inchoatio uirtutis, non autem eſt uirtus perfecta: huiusmodi enim inclinatio quanto eſt perfectior, tanto pot eſſe periculioſior, niſi recta ratio adiungatur, per quam fiat recta electio eorum, quæ conueniunt ad debitum finem: ſicut equus currens ſi ſit cæcus, tanto fortius impingit & leditur, quanto fortius currit: & ideo eſt uirtus moralis non ſi ratio recta, ut Socrates dicebat, non tamen ſolum eſt ſecundum rationem rectam, in quantum inclinatur ad id, quod eſt ſecundum rationem rectam, ut Platonicus poſuerunt, ſed etiam oportet quod ſit cum ratione recta, ut Ariſtoteles dicit in 6. Ethic. *

ſinitione dum dicitur, quod eſt habitus electus, implicite dictum eſt, quod etiam intentionis ſinis eſt. Et per hæc patet reſpoſio ad omnia obieſta, duobus duntaxat exceptis, ſcilicet quomodo prudentia det medium uirtuti morali, & non finem, cum medium ſit ſinis: & quomodo ſimul generentur. Et illud quidem inferius in quaſtione. 66. dicitur, ac poſtmodum in ſecunda ſecunda, quaſtione 47. conſummabitur Deo dicitur, & dicitur Thome intercedente. Hæc autem ſcoticæ quaſtione facile patet ex eo, quod actus iſti intellectus, & uoluntatis non ſolu ſimul ſunt ſed unus, & idem numero actus, eſt actus utriuſque, diuerſimode tamen præcipere enim eſt actus intellectus formaliter, appetitus autem uirtutis, & ſimiliter electio eſt actus appetitus formaliter, intellectus uero uirtutis, ut ex ſupradictis de actibus uoluntatis patet. Nullum igitur inconueniens eſt actibus uim duplicem habentibus, duas fieri ſimul uirtutes.

ARTICULVS V. Vtrum intellectualis uirtus poſſit eſſe ſine morali.

AD QUINTUM ſic proceditur. Videtur, quod uirtus intellectualis poſſit eſſe ſine uirtute morali. Perfectio enim prioris non dependet a perfectione posterioris: ſed ratio eſt prior appetitu ſenſitivo, & mouens ipſum: ergo uirtus intellectualis, quæ eſt perfectio rationis, non dependet a uirtute morali, quæ eſt perfectio appetitiuæ partis. poteſt ergo eſſe ſine ea.

Præterea. Moralia ſunt materia prudentie, ſicut factibilia ſunt materia artis: ſed ars poteſt eſſe ſine propria materia, ſicut faber ſine ferro. ergo & prudentia poteſt eſſe ſine uirtutibus moralibus, quæ tamen inter omnes intellectuales uirtutes maxime morales coniuuncta uidetur.

Super quaſtione 58. Articulum quintum.

IRCA dicta in artic. 5. eiusdem quaſt. 58. ut ſubueniant magis Nouitiis, & in principis non relinquatur obſcuritas, ſciendum occurrit de particularitate, quomodo & quare appetitus talis facit iudicium tale de ſine, quod eſt declarare illam maximam tertij Ethic. Qualis unuſquiſque eſt, talis eſt ſinis iudicium. Sciendum eſt igitur, quod appetitu affectu ad aliquid, puta ad mundiciam, ex hoc ipſo quod afficitur ad illud, duo ſimul ſunt: nam in reſpoſio ſic ipſa affectio ad uindictam, & in uindicta conſuſio: reſta conuenientia ad talem appetitum, ita quod uindicta in reſpoſio eſt, & eſt conueniens tali appetitu, quæ prius non erat conueniens non propter mutationem in uindicta ſed in appetitu. Conſonante autem uindicta appetitu in intellectu, conſurgit quod ratio dicitur eam conuenientem ex hoc, quod ratio mouetur ab appetitu ſic affecto. Quia enim ratio mouetur ab appetitu ſic in ratione paſſiua motio: & conſequenter, quia ab appetitu ſic affecto mouetur ratio, ſit in ratione paſſiua motio conſonans illi affectio, & ſic ab appetitu affecto ſit proportionaliter ratio, ut ſubſtat appetitu tanquam affecta & conueniens uindictæ. Et ſic, quædam modum guſtus affectus amaritudine iudicat omnia amara, ita ratio infecta bene affecta iudicat ſecundum illam immunitatem, quæ ab affectu appetitu mouetur, ita quod inuis exiſtens, quod prohibet extraneum, inuenitur non ſolum in iudicare ſecundum appetitum, ſed etiam ſecundum rationem, ut ſubſtat appetitu. In cuius ſignum ratio a tali affectio aut non mota ut accidit data paſſione: aut non ſufficienter mota, ut accidit paſſione non præuolente: quamuis ſurgente aut recte iudicat, aut a recto iudicio non omnino declinat, ut experientia teſtatur. Et quia prudentia eſt in ratione, ut ſubſtat appetitu, ut ſupra didicimus, ideo appetitus affectio corrumpit aſtimationem prudentie reducenda in rationem uirtus ſubiectum, & non corrumpit aſtimationem artis, neque Geometriæ, ut dicitur in 6. Ethic. Preſertim igitur in per intellectum, nouiter uindicta appetitu, quia rationalis potentia eſt ad utrumlibet, & determinatur a proheretici appetitus ſua ſe libertate determinat ad uindictam affectando illam, & ex hoc comitatur iudicium rationis quandoque fallum, quando eſt affectio uindictæ eſt contra rationem rectam, & iudicat ratio ab affectu infecta uindictam ut conuenientem: & ſic ſequitur conſuſio præceptiua, quod ſit, hanc autem cauſam ex parte rationis, ut eſt ſubiectum prudentie aſtignatam, adiuuante diuina cauſa, altera ex parte obieſti, altera ex parte conueniens inclinationis uirtum animæ, ex parte ſiquidem obieſti, quia ex ipſa appetitus immutatione conſtituitur in eſſe uero, dum uindicta eſt uere conueniens appetitu ſic affecto. conſtat nanque intellectum

cap. 9. tom. 5.

cap. 40. 5.